

III. *De inst. g. vi. art. 5. conclus. 1. & 2.* Bannez 2. 2. *qu. lxxiii. art. 6. dub. 6. conclus. 2. & 3.* Prado Tom. II. c. XIX. §. 11. §. 2. n. 16. Tapia Tom. II. Lib. VI. §. vi. artic. 2. Valquez *opusc. mor. tract. de Benef. c. 11. §. 3.* Caietanus *verb. Officior. venalitas*, Lellius Lib. II. cap. xxxii. *dub. 4. n. 325.* & plures alii a Salmanticensibus laudati.

X. Quæst. II. *Sunt ne secularia officia dignioribus conferenda?* Resp. In iustiori questione sermo nobis fuit de officis quæ propria sunt ipsorum Principum, seu Reipublicæ, & supremæ Potestatis: in prædiciis officia illa ad examen veniunt quæ subditis conferenda sunt vi iustitiæ distribuentis, tamquam præmia simul, & ministeria ab illis exerecenda.

XI. Convenit penes omnes, eligentes indignos peccare mortaliter, quia maximum damnium inferunt Reipublicæ. Dignum eligendum esse, nemo est qui ambigat. Disputandum vero, si ne eligendus dignior; an satis sit eligere dignum, digniore neglecto. Præmia sententia defendit, satis esse eligere dignum, nullo ad digniorem habito respectu: eo quod hæc officia non sunt instituta tamquam ministrorum præmia, sed in bonum Reipublicæ, suntque eiusdem Principatus propria.

XII. Opposita probabilior, mihiqve vera, sententia digniorem eligendum docet ad ministeria Reipublicæ, puta ad regendas civitates, provincias, regna, & alia officia, seu dignitates inferiores. Quoniam hæc officia sunt instituta & in optimum Reipublicæ regimen, & in præmia subditorum. Sunt enim & honorifica, & utilia. Porro bona communia Principatus dignioribus tribuenda sunt, ut ipsa nature ratio dicitur, præscribitque. Principes, Reges, Reipublicæ, & supremæ Potestates omnes iure naturali, & iustitiæ tenentur promovere scientiam, & virtutem, pacem, & felicitatem subditorum. Hunc vero finem vere assequi hæud possunt, nisi digniores ministros eligant. Cum enim nullus homo sit numeris omnibus præditus ad gubernandum humanum genus; sed cuiusque capacitas, & aptitudo inferior semper sit ad tantum munus cumulatissime implendum: parum curaret Reipublicæ felicitatem, seu non intenderet finem proprium supremæ Potestatis, si mediis validioribus contemptis, minus apta seligeret. Regnorum, Principatum, & Reipublicarum decreta, & iacturæ ex ineptis ministris proficiuntur. Accedit supremæ Potestatis non pollere ab-

soluto, arbitrario dominio in Principatu, seu Regno dirigendo; sed hæc conditione stravit, ut videlicet in communem Reipublicæ utilitatem, & commodum omnia administrarent, procurarent, ac disponant. Hanc sententiam defendit Dominicus Soto Lib. III. *de instit. qu. vi. art. 4.* Salomonius 2. 2. *qu. lxxiii. art. 2. contr. 9.* Bannez 2. 2. *qu. lxxiii. art. 2. dub. 6. concl. 1.* Lellius Lib. II. cap. xxxii. *dub. 3.* Salmanticenses *tract. xxiv. cap. unic. punct. 6. §. 2. n. 104.* & alii penes ipsos.

XIII. Prioris sententiæ fundamenta nulla sunt. Siquidem principum cum institutiopne illa, necesse recedit officia propria esse Principum, & non communia, saltem omnino est. Sunt enim instituta primum in bonum commune Reipublicæ, deinde in premium civium de Republica optime meritorum. Quod reponunt, posse dicitur officia a Principe vendi, atque adeo ad libitum illis conferri quibus Princeps malerit, falsum patier est. Quamvis enim vendere Princeps valeat quædam officia que meræ executionis sunt, quæque propria sunt ipsius Principis ministeria; tamen que iurisdictionem annexam habent, vendere nequaquam potest, ut supra probatum est. Et idem ipsi Theologi qui venditionem officiorum licitam absolute defendunt, addunt requiri ut venditio utilis sit, & necessaria bono communi Reipublicæ. Hoc autem nunquam accidit in venditione officiorum de quibus nunc sermo est.

XIV. Subditorum erga Principes, supremæque Potestates officia sunt reverentia, honor, & obedientia. Obvia sunt divina testimonia que id evincunt. D. Petrus Epist. I. cap. II. *Subiiciti igitur estote omni humane creature propter Deum; sive Regi, quasi præcellenti; sive ducibus, tamquam ab eo missis... Deum timeat, Regem honorificate.* Et S. Paulus Epist. ad Heb. cap. XIII. *Obedite potestati vestris, & subiicite eis.* Item Epist. ad Titum c. III. *Admore illos Principibus, & Potestatibus subditos esse, dicto obedire.* Hæc obedientia, hincque honor non exteriori tantum obsequio nititur; sed obligationem præterea importat, redditus, tributa, vectigalia ad Regis, & Principatus, seu Reipublicæ conservationem necessaria, solvendi, ut idem S. Paulus admonet Epist. ad Rom. cap. XIII. *Reddite omnibus debita; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* Obedere quoque tenentur subditi Principibus, ipsos ad bella necessaria, & iusta mittentibus. Neque ab obedientia, honore, & reverentia

ex-

excusantur subditi, quod improbi sint, & fœdelli eorum Principes. Dicit enim D. Petrus Epist. I. cap. II. *Servi subditi estote in omni timore dominus, non tantum bonis, & modestis, sed etiam discoloris.* In Principibus, que præcipiunt, spectanda sunt. Si iusta præscribunt, & utilia bono communi Reipublicæ, parendum est ipsis, sive boni sint, sive mali: quoniam illorum bonitas, aut malitia tunc illorum personas afficit, nec communitati nocet. Hæc autem obedientia necessaria est ad publicam tranquillitatem. Ordo rerum non modo in naturalibus causis, verum etiam in civili regimine necessarius est. Talis autem est rerum ordo, ut infimi superioribus, superiores supremis obtemperent. Ordinem hunc non aufert, sed firmat lex evangelica, ut scite Anglicus docet 2. 2. *q. civ. art. 6. Fides Christi est iustitia principum, & causa, secundum illum Rom. III. Iustitia Dei per fidem Iesu Christi non tollitur ordo iustitiæ, sed magis firmatur.* Ordo autem iustitiæ requirit ut inferiores suis superioribus obediant: aliter enim non posset humanarum rerum status conservari. Et ideo per fidem Christi non excusantur fideles quin Principibus secularibus obedire teneantur.

CAPUT XV.

De servorum erga dominos obligatione.

I. Primum omnium varia servitutis generum a distinguenda. Triplex est servitus iuxta commune Doctorum placitum, naturalis, legalis, conductitia. Naturalis ea est que voluntaria deditioe imbecilliores ignobilioresque subicuntur nobilioribus, atque fortioribus viris, ut ab his gubernentur, & regantur, illique obedientiam, & famulatum spondent, rependantque. Legalis, seu civilis ea est que legibus intrducta est, & qua homines subicuntur dominis in eorum utilitatem, & commodum. Conductitia est ea qua homines conducuntur ad certas operas faciendas. Prima servitus nullum ius in personam, aut actiones importat. Secunda e contrario tum in personam, tum in actiones iure portat. Tertia nullum astrict ius in personam, sed in operas tantum, & functiones qualdam exhibendas.

II. Servitus legalis multiplici titulo inventa est. Primo iure gentium ad temperandum belli furorem. Iure liquidem belli hostes occidi possunt. Porro, ut hominum vitæ, quoad fieri posset, consuleretur, cautum est ut ho-

mines bello capti servarentur ad vitam, sed victori subiecti manerent. Primus ergo titulus quod hæc servitus contrahi potest, est ius belli, secundus venditio, tertio nativitas, quartus crimen.

III. Qui iusto bello capiuntur, sunt servi: cum enim debent occidi, mors in servitutum commutatur. Licita est hæc servitus, ut ex pluribus Scripturæ sanctæ documentis patet. D. Paulus I. ad Timoth. cap. vi. *Quicumque sunt sub iugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, non nomen Domini, & doctrina blasphemetur.* Similia habet I. ad Corin. vi. ad Coloss. III. & alibi. Quod etiam colligitur ex cap. Si quis servum xviii. quæst. IV. Igitur qui iusto bello capiuntur, iure gentium servi sunt, ut patet ex I. Transfugam II. de acquirend. rer. dom. §. Item ea, ubi hæc habentur: *Quæ ab hostibus capiuntur, iure gentium nostræ sunt, alio aut liberi homines in servitutem nostram redigantur.* Secus, si bellum sit iniustum. Si vero bellum ambiguum fuerit, aggressores servi sunt, si capiuntur; secus qui se defendunt. Si tamen constaret postea belli iustitiam stare a parte aggressorum, tum capti liberi evadent. Infantes innocentes in bello iusto capti servi sunt. Occidi licite non possunt; sed illorum servitus iusta est. Eorum quippe libertas inter bona victi Principis reputatur. Quapropter cum licitum sit in iusto bello bonis ex-poliare inimicum, licitum quoque erit innocentes, quemadmodum & fontes, in servitutem redigere.

IV. Aliter tamen de Christianis dicendum. Et in iusto bello capti captivi sunt, ut obfides detineantur, donec aut pecunia soluta, aut pace mutua facta, in libertatem restituantur. Si tamen suppetias, armaque preberent infidelibus in Christianos beligerantes, non secus ac infideles, servi sunt: ut colligitur ex cap. Ad liberandum de Iudæis. Item Christiani ab infidelibus iusto bello capti, illorum servi gentium iure sunt. Advertendum tamen, quod bellum sit revera iustum. Nam bellum iustum puta Turæram, Maurorum, ut plurimum iniustum est: terras etenim Christianorum vi, & fraude, alicuique iniquis modis invaderunt, & iniuste regunt. Si in eiusmodi bello Christiani capiuntur, licite fugere valent, quia iure servi non sunt. Ita Cælestinus 2. 2. *qu. lxxv. art. 8.* Valentia Tom. III. *disp. v. q. x. punct. 6.* Leander *disp. I. p. xii.* & plures alii. Dum Christiani servi fugiant a Turcis, Saracenicis, minime licitum illis est infidelium bona furari. Tantum dumtaxat

at furripere eisdem valent licite, quantum necessarium est ad alendam fugam vitam: quia tunc in extrema, seu quasi extrema necessitate reputantur: quo in casu non solum a dominis, verum etiam a quibusque necessaria alimenta furripere valent. Scio, Plebs Theologos, Caetanum, Molinam, Lessium, Leandrum, & alios docere, prelati servis licitum esse, quanta possunt, bona dominis infidelibus furripere, eo quod tacita christianorum Principum voluntate concupiscentiam exercent damnorum que iniusto bello dicti infideles inferunt Christianis; idque confirmare exemplo populi Israelis, cui Dominus Deus dixit, *Exodi cap. xi. ut auferret Aegypti vasa argentea & aurea*. At, quod Theologi, alioquin graves, hanc sententiam doceant, non propterea ca mihi secura evadit. Exemplum Israelitarum non videtur ad rem. Expresse quippe Deus, qui absolutus totius mundi dominus est, Israelitis bonorum translationem precepit. Abique illo peculiari mandato crimen furti perpetrasent Iudaei. Simile ergo mandatum Dei expressum nobis offendant Auctores isti; & tunc illis assentietur, licere servis bona dominorum infidelium furripere.

V. Quæst. I. *Servi iusto bello capti, sive christiani, sive infideles, licite ne arripere fugam valent?* Resp. Negant plures graveque Theologi. Navarrus in *Manu. cap. xvii. nu. 207. Aragon. 2. 2. tract. de don. quæst. de obiecto domini. Molina Tom. I. disp. xxviii. n. 1.* alique plures, quibus accedere videtur S. Antonius III. *Part. cap. vi. §. 4.* Eorum ratio est, quia capti bello iusto, five Christiani sint, five infideles, revera efficiuntur servi dominorum: ergo fugientes, invidis dominis, peccant. Qui enim alerunt iusto domino privat, eo invito, peccat. Domini iusto pollent in servos suos dominio. Ergo servi sua fugam spoliantes suos dominos dominio quo fruuntur, peccant peccato iniustitiae.

VI. Altera sententia oppositum sustinet hac ratione. Ius gentium, vi cuius iusta hac servitus est, non aliter acceptatum fuit, nisi hac adiecta conditione, ut cuique liberum sit fugam, si possit, arripere. Et in huius rei confirmationem varias allegant leges. In infit. de rer. divil. §. *Item ea que de hostibus*, hac habentur: *Liberi homines capti bello iusto in servitutem nostram reducantur; qui tamen, si evaserint, ad suosque reversi fuerint, pristinum statum recipiant.* Similia leguntur *loc. 23. tit. 29. p. 3.* Accedit praxis universalis, & mutua nationum con-

sentus. Ex Historia Romana captivos illos transfugas punitos legitimus quia iuramento se se obstrinxerant redeundi ad dominos suos. Ceterum nullibi legitimus aliquem captivorum damnatum, eo quod & servitus vinculis evaserit. Hanc secundam sententiam defendunt Dominicus Soto *Lib. IV. de iust. qu. 11. art. 2.* Covarruvias *Reg. peccation. P. II. §. 11. n. 5.* Angles in *ster. II. P. qu. de dom. disp. 4. art. 2.* Salon 2. 2. qu. 111. de dom. art. 1. Bannez 2. 2. qu. xl. art. 1. dub. penult. Ludovicus Lopez II. P. *instrucl. cap. 111. Sanchez Lib. I. Consl. cap. 1. dub. 6. n. 3.* Valentia *Tom. III. disp. 111. qu. xvi. post. 3.* Cardinalis de Lugo de *iust. disp. vi. sect. 3. n. 21.* Lessius *Lib. II. cap. v. dub. 5. n. 24.* Prado *Tom. II. cap. xxi. qu. 11. de dom. n. 19.* Leander *disp. 1. qu. xv. & alii plures*: qui ad argumenta prioris sententiae respondent, captos in bello ethice servos, sed hac conditione, ut fugere, si possint, eisdem liceat. Adverunt tamen, tunc solum licitam fugam esse, quando eo se recipere servi valent, ubi liberi sint, ut est propria patria, aut locus ubi non subiectus hostium dominio. Alioquin ad dominos suos attinent, servique remanent, donec pervenerint vel ad domesticos lares, vel ad alium Principatum ab hostium dominio exemptum. Idem dicendum de servis vernaculis, filiis servorum iusto bello captorum: quia non maius dominium habent viros in hos quam in eorumdem matres. Si ergo matribus licita fuga est, potiori iure licita erit filiis. Fugere pariter licite possunt servi, si a dominis cogantur peccare contra propriam legem. Hinc consequitur peccare dominos, si servus in fuga deprehensus pedem amputari faciant in fuga arripere penam.

VII. Quæst. II. *Iusta ne est servitus iusto venditionis?* Resp. Quiaque ius libertatis dominus est. Ergo eam vendere potest. Plura adduci possent exempla sanctorum hominum, ut S. Paulini, & aliorum, qui ob servitum in Deum, & proximum caritatem se se venderunt. Hanc sententiam docent communiter omnes. Necessaria tamen est gravis & urgens causa, ut licite quis se in servum vendere queat: alioquin peccat, si ex genio, nullaque necessitate tantum bonum, ex genio, nullaque necessitate tantum bonum, neque libertas est, prodigere. Quapropter nemini licitum est seipsum liciti patris filium vendere. Multo minus potest pater filium vendere, ut lucrum percipiat. Si autem extrema fame laboraret pater, tunc possit filium vendere, minime vero mater: quia filius est sub patris potestate. Iure tamen Caesare nonnulli

conditiones adiectae sunt, ut licita & valida sit venditio. Scilicet primo, ut qui venditur, non sit minor vigintiannis. Secundo, ut qui venditur ab alio, particeps de pretio. Tertio, ut venditus sciat se liberum esse. Quarto, ut qui vendit alium, sciat eundem liberum esse. Sed haec conditiones non obstringunt, ubi ius Caesareum receptum non est.

VIII. Quæst. III. *Licitum ne est emere eum qui egestatis causa se vendit?* Resp. Si vendens seipsum bona habeat, aut praesentia, aut futura, licita est emptio; secus, si nulla bona habeat. Si bonis omnibus destitutus, & in extrema necessitate reperitur, ita ut necandus a domino sit, nisi redimatur; tunc elemosyna preceptum urget, & gratis redimendus est.

IX. Quæst. IV. *Quia se, vel a parentibus legitime venditus est, potest ne licite fugere?* Resp. Negant omnes: quia servi facti sunt contractu legitimo. Iniustitiam ergo committerent, si contractum iustum violarent.

X. Quæst. V. *Nativitas est ne legitimus servitutis titulus?* Resp. Adfirmant omnes. Quando filius nascitur ex matre serva, etiam si liber pater sit, etiam si illegitimo matrimonio natus, servus efficitur: quia filius sequitur conditionem ventris. Sic habetur in *1. Serv. ff. de statu hom. Requiritur tamen ut conceptus, & partus sit servitutis tempore. Alioquin, si conceptus a matre libera, aut ab eadem editus fuerit tempore libertatis, servus non efficitur. Quare Azorius P. II. Lib. II. cap. xxi. qu. 1. hac ex Paulo Ruricolulo adlerit. *Si serva conceperit, & postea manumissa peperit, liberum parit: id enim favor libertatis exposcit. Si libera conceperit, & ancilla facta peperit, liberum parit: id enim favor libertatis exposcit. Si ancilla conceperit, & medio tempore manumissa sit, & rursus facta ancilla peperit, liberum parit, media eorum tempora libertati prodesse, non etiam vocere possunt. Ubi tamen nulla lex, aut consuetudo obtinet de proli servitute, satis est quod mater serva sit partus tempore, ut filius servus evadat.**

XI. Quæst. VI. *Quoniam crimen est servitutis iustus titulus?* Resp. Sicut leges ob gravia flagitia ultimo supplicio reos plectunt; ita eadem ratione ob certa crimina libertate reos privant. Ea porro delicta sufficiunt ad servitutem que iuris sunt, aut perpetuum carcerem. Crimina vero quibus in iure servitus debetur, plura sunt. Nam cap. de *ludicis*, & *Sarac.* decernitur, Christianos deserentes arma ad

Turcas & infideles, servos fieri illorum Christianorum qui eosdem capiunt. Et in *cap. Eos qui disp. xxvii.* Principibus christianis potestas conceditur redigendi in servitutem eos qui matrimonium contraxerunt, cum essent in sacris ordinibus constituti, cum essent in sacris ordinibus constituti. Et *cap. Com. multæ xv. qu. vii.* statuitur, filios ex iudicibus sacrilegis nuptis natos, servos effici filius Ecclesiae cui addictus iniustitiam fuerat. Aliis legibus est sancitum, liberos servos fieri illorum domini cui post manumissionem servus illorum fuerat. Item raptores virginis vim passæ, servituti esse subiecto; statuitur. Isti autem qui ob flagitia iusta sententia sunt servos, sequuntur licite fugere. Addunt tamen aliqui Theologi licitam esse fugam, si servitus sit adeo severa, & dura, ut vita ipsa periculo gravi obnoxia sit: quemadmodum iuste damnatus ad trirames licite fugere potest. Si autem hanc secunda fuga licita sit, cur non & prima? Si iura absolute spectentur, non occurrit ratio que suadet licitam etiam domini fugam. Si porro quidam tacitus consensus Principum, & Reipublice attendatur, probabiliter non caret laudata opinio.

XII. Quæst. VII. *Servorum vita, & mors est ne in dominorum arbitrio constituta?* Resp. Explicatis variae servitutis generibus, illud nunc in disputationem venit, quoniam domino potantur domini in servos suos. Ad propositam questionem communiter Theologi respondent, dominos nequaquam habere ius ad vitam, & necem servorum: quoniam eisdem modo imperium ubi Deus reservavit, quia ipse solus iure, & mortis dominus est. Res publica potest tunc concedere tale ius, si bonum publicum id exigat. Romanis licita erat servorum occisio. Verum, quia iustissimi aut causas domini vitam servis eripiebant, legibus coercita fuit illorum potestas sub Antonino, & Iuliano Imperatoribus; ut colligitur ff. *de iustit. de his qui sunt sui, vel alieni iuris*. Quare nunc non licet dominis vel mutilare, vel poena atroci punire servos suos. Possunt tamen eos moderate punire ad correctionem. Si rimant illorum fugam, possunt eos in facie signare, dummodo moderamine adhibito id fiat. Valent eos in carcere clausos detinere, non fugant, & ut ob admiffa gravia delicta paniantur. In exitium perpetuum nequeunt eos eicere, quod hac poena supremæ potestati reservata sit.

XIII. Quæst. VII. *Dominus occidens servum, tenetur ne aliquid restituere interfecit hereditas?* Resp. Negat Leander *disp. 11. q. xi.* ubi plures laudat pro sua sententia. Ra-

tio est, quia dominus occidens servum, licet peccet peccato homicidii, nulli tamen iniuriam facit, nisi sibi soli. Ergo nemini restituitur quidquam tenetur. Addunt Auctores istius leuitatiae, vitam ablatam servo reparari non posse. Pro bono autem irreparabili nulli fieri debet restitutio.

XIV. Tametsi sententia isthac probabilis absolute sit, nisi tamen falsa est. Convenit namque penes omnes, dominum potestatem seu imperium non habere in servorum vitam, & necem. Vita ergo servi est a domini iurisdictione exempta. Unus tantum vite, nempe labor, industria, fructusque illius, ut ita dicam, fundi ad dominum spectant. Vita bonum est pretio iungo dignum. Qui bonum hoc eripit, iure repugnante, iniuriam laedit. Ergo ad compensationem tenetur. Ratio Leandri, & aliorum, vitam nimirum superioris bonum esse, atque adeo irreparabile, ut ego quidem arbitror, inepta est. Si reparari nequit ad aequalitatem, reparanda est eo quo potest meliori modo. Neque divina offensa, ex peccato gravi illata, reparari ad aequalitatem valet. Liber ne propterea erit positus ab ea compensatione quam reddere valet? Accedit quod servus, quamdiu vivit, capax est munificationis. Potest enim suis preclaris plenus, potissimum si virum, amique gentis sit, adeo benemeriti de domino, ut manumittatur. Plures occurrere modi possunt acquirendi libertatem. At adempta vita, omnis spes corrumpit. Præterea vite ereptione maximam iniuriam servo dominus irrogat, & afflictione lumina afficit euldem conlanguineis, & parentes. Hæc male adversus omnia iura dominus suo homicidio parit. Ergo ea compensare tenetur iuxta prudentum arbitrium. Ita ego sentio, meliora, & veriora libens additurus. Qui vero alienum servum occidit, aut membrum eidem amputat, duplitis restitutionis debito obstringitur, & domino scilicet, & servo: quia utriusque iniuria intulit, & dampnum.

XV. Quæst. IX. Tenetur ne domini servus alimenta tum corporalia, tum spiritalia præbere? Resp. Adfirmat omnes: idque leges statuunt de corporalialimentis. Alimento nomine, ut dictum est alias, victus, vestitus, & habitatio veniunt. Nullus occurrere casus potest in quo dominus eximatur ab opere alendi servos.

XVI. Idem de alimento spiritali anima dicendum. Quod si hoc seipsum præstare domini nequeant, curare debent ut a probis ministris imbuantur sacrarum legum, religionis

que notitia. Quare peccant domini, si negligentes fuerint in servorum suorum educatione, meritisque formandis. Hæc est doctrina lumine naturali nota, quamque inculcat D. Paulus I. ad Timot. v. Si quis servum, & maxime domesticorum, curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior. Quare peccant, & quidem letaliter, domini, si præstare negligent ut servi christiani addicant divinæ fidei rudimenta, si omittant eorum pravos mores corrigere. Quod si pervicaces servi respicere nolint, eos domo pellere tenentur, ne domesticos alios inficiant. Servorum matrimonia impedire nequeunt, ut colligitur ex cap. Si quis liber xxxix. g. II. ubi decernitur, servos valide, & licite matrimonium inire, etiam inivis dominis, si consulti dare licentiam recitent.

XVII. Quæst. X. Tenetur ne domini de servorum delictis, & contractibus? Resp. Si servi delinquant in iis que domini iussa prægant, domini rationem reddere tenentur; secus, si peccent in aliis contra dominorum voluntatem. Similiter isti servorum contractibus obnoxii domini sunt quos nullo eorumdem servi perficiunt, aut in eorumdem utilitatem peragunt; secus, si servi contractus aliquos inane in proprium commodum. Si domini cogendi sunt ut eos vendant.

XVIII. Quæst. XI. Compeit ne servis adversus dominum actio civilis in foro exteriori? Resp. Plures assignantur causæ ob quas servi sua dicere dominis valent; ut si pecunia fieri se redemerunt, si dominus tabulas imprefserit testamenti in quibus libertas eis datur, si servi manifestaverint dominorum crimina in patriam, in Principem.

XIX. Quæst. XII. Quamvis est servorum erga dominos obligatio? Resp. Honorare dominos, non modo probos, verum etiam improbos, servi debent, ut admonet S. Petrus I. Epist. cap. II. Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis. Eisdem obedire tenentur, quemadmodum filii parentibus, in omnibus que legi naturali, divinæ, vel ecclesiasticis que legi naturali, divinæ, vel ecclesiasticæ non repugnant. Aliquando tamen præcepta non repugnant, aut Ecclesie non ita severa obligant, ut omitti nequeant ob obsequium præstandum dominis, quemadmodum in Libro de Ecclesie præceptis dicitur.

XX. Quæst. XIII. Tenetur ne servus dominum comitari eorumdem ad fornicandum? Resp. Leander dist. IV. g. VIII. adfirmat, si commode denegare servus nequit tale obsequium

pro

pro qua sententia laudat P. Sanchez. Verum opinionem hanc, ut falsam nimirumque laxam, alibi reprobovamus. Farentur adversarii, commirantur hunc nossum esse, & vitiosum; ad ipsorum contentum servorum commodo, & utilitate honestam, & christiane Theologicæ adversaria. Sed, cum alibi hoc ostensum sit, acta iterum agenda non sunt.

XXI. Quæst. XIV. Servi in extrema necessitate constituti tenentur ne se privare necessario alimento, ut dominis eadem necessitate pressis illud subministrant? Resp. Adfirmat Navarrus: quia dominum quarumque rerum ad servos spectantium est penes dominum, Domini quippe servi capaces non sunt. Igitur, cum temper res ad dominum suum clamet, consequitur alimenta præbenda esse domino extreme indigenti etiam si fame perire deberet servus.

XXII. Contraria sententia mihi est probabilior. In extrema necessitate iure nature bona communia sunt. Leges civiles, que servis dominum adiungunt, minime obligant, dum ius nature aliud habet. Domini itaque dum ius nature aliud habet, extrema laborantes fame: idcirco prorsus sibi quam dominis prospiciendum. Si tamen dominus vir esset Reipublicæ valde utilis, si Rex esset, aut Princeps; tunc ordo caritatis postularet ut servus ob bonum commune præferret vite suæ domini vitam: quæ enim sunt altioris ordinis, anteponi isti debent quæ inferiorum ordinem spectant. Bonum autem commune altioris est ordinis quam bonum privatum.

XXIII. Debent etiam servi dominos suos defendere. Numquid cum periculo vite propriæ? Distingendum. Si domini temere pericula amittende vite subeant, ad nihil servi tenentur. Si pericula sint necessaria, debent servi pugnare pro dominis. Verum, si gravissimum sit propriæ vite amittende periculum, tunc non videtur servus adiringi iactare propriæ vite, ut dominum servet; quia, ut dictum est, propria vite præferri debet vite alterius. Si tamen servus expresse pacto conductus esset ad defendendum dominum, etiam cum propriæ vite periculo; tunc famulus adstrictus esset exponere propriam vitam pro domini defensione. Opus tamen est ut defensio licita sit, & necessaria. Nam si caritatis affectu a dominis ad inimicitias, odiaque privata fovenda, ad vindictas, & homicidia perpetranda, gravissime peccant; atque tenentur iniata peccata rescindere, & ab illorum servitio recedere.

Caus. Theol. Tom. IV.

XXIV. Quæst. XV. Tenetur ne servi res dominorum conservare? Resp. Adfirmat omnes. Disputant solum de onere restitutionis. Plures in hoc distinguunt duo famulorum genera. Primum est illorum quibus domus cura commissa est; ut iure sanctorum, cubicularii, custodes valorum, pecuniarum &c. Hos ad restitutionem teneri adfirmant, si ob eorum gravem negligentiam bona dominorum furto sublata fuerint a furibus, tam domesticis, quam extraneis. Secundum genus est illorum qui ad invigilandum rebus domesticis non sunt conducti. Hi tenentur ad restitutionem, si cum possint, negligent impedire furta extraneorum; secus si non impediunt furta domesticorum.

XXV. Restitutio onus gravissimum est: quod hominum cervicibus imponi non debet, nisi liquidum, exploratumque sit debitum. Famuli igitur quorum custodia bona domestica demandatur, dubio procul ad restitutionem tenentur, si negligent impedire furta eorumdem bonorum; qui committitur tali expresse pacto illis a domino bona traduntur. Alios vero famulos, qui ad extraneam servitiam conducti sunt, & quibus nulla bona sigillatim custodienda traduntur, non video evidentem rationem cur tenentur ad restitutionem, nisi prædicantur aliqua pacta inter eosdem & dominos. Tamen peccarent gravissime contra caritatem, si valentes impedire furta, id ipsam omitterent.

XXVI. Quæst. XVI. Peccant ne servi furantem bona dominis suis, ut res cibarias &c.? Resp. Si fuerunt bona in quantitate gravi; dubio procul peccant mortaliter, & ad restitutionem tenentur. De furte ciborum distingendum. Si dominus avarus sit, omittatque ministrare servis suis congrua alimenta; tunc servi non peccant, si tantum fuerint, quantum satis fit congrue ipsorum sustentationi. Idem de vestitu dicendum; si hunc quoque præbere dominus debeat, & præstare omittere ob avaritiam. Contra, si fuerunt ut ingluviæ, comestationibus, ludicre indolentæ, ut splendidas, quam ferat servorum conditio, se se induant; tunc certe peccant, & ad restitutionem tenentur. Item, quando mos est ut servis certa congruaque mensura ciborum tribuatur, si hac accepta, servi quidquam ciborum fuerunt, inivis dominis, peccant pro quantitate materię, & ad restitutionem adiringuntur. Circa quantior gravem furci alibi dicitur. Quod maior quantitas requiritur in furto servante ad peccandum letaliter, ut plures contendunt,

L

non

non est res certa. Admitto, frequenter in servus a latationem aliarum rerum furtum non esse, quamvis id furtum esset in extraneo. At semel positum quod servi revera committant furtum res domini accipiendo, non video cur maior in illis quam in aliis quantitas requiratur ad continentium peccatum mortale.

XXVII. *Quest. XVII. Utrum quidquid acquirit servus, acquirit domino?* Resp. Dominicus Soto Lib. 17. de iust. quest. 11. art. 2. eam aliis distinguit servos emptitios, qui se vendiderunt, & servos bello iusto captos. Primis omne dominium admittit, & quidquid acquirit, sive ludo, sive donatione, sive alio titulo, domino eos acquirere docet. Secus secundis. Hæc distinctio arbitraria est, nulla lege facta; immo legibus expresse contraria. Quare communis sententia statuit, servos, tam emptitios, quam bello iusto captos, nihil petunt sibi, sed omnia acquirere dominis. Id clare colligitur ex legibus tum civilibus, tum ecclesiasticis; quæ nulla facta servorum distinctione, omni de iure domino servos declarant. Monachus servos comparat Innocentius IV. cap. Cum olim 2. de Privilegiis, *Servum, & Monachum in eo esse pares* (inquit) *quod neuter alicuius rei dominum habet.* Monachum autem nullius domini capace esse constat. Ergo quemadmodum quidquid acquirit Monachus, acquirit Monasterio; sic quidquid acquirit servus, acquirit domino. Accedit, servorum vitam esse sub iurisdictione dominorum quantum ad omnes operas, labores, & fructus. Porro qui est dominus loci, potiori iure dominus est eorum quæ solum consequuntur. Bona quæ servi acquirunt, sunt consecratarum, & accessionum principalis sortis, seu vite eorum, in quam domini iure pontiuntur. Ita docent D. Thomas 2. 2. q. 33. art. 8. ad 3. Abulenſis cap. vi. in *Matth. quest. lvi.* Sylvester verb. *Donatio*, Azorius II. Part. Lib. II. cap. xxxvi. *Lugo Lib. I. de iust. disput. 111. sect. 3. n. 45.* Salmanticenses tract. xxi. cap. unic. punct. 7. num. 121. alique.

XXVIII. Animadvertendum tamen arbitror, servos non ita comparari Monachis in rerum dominio, ut sint omnino pares, sicut credunt non pauci Caluiste, putantes, tantum pecuniam ludere, & expendere posse. Monachus, quantum servos: quod ablutit a vero. Servi ergo in pluribus differunt a Monachis. Est primo aliarum rerum servi dominium acquirere valent, nempe fere ree frangente. Nam, si a dominis munitentur, atrociter peccanturum, congruis alimentis de-

fraudentur, ius habent ut resarciantur; & dominique tenentur præfata mala compensare. Ratio est, quia domini ius non habet in vitam, membra, aut famam servorum. Unde, si eos in his lædant, ad restitutionem tenentur. Si autem restitutioni adstricti domini sunt, ut committere fatentur omnes: ergo servi ius habent ea recipiendi. Pariter si dominus aliquid servo donet, dominium rei datæ in servum transire videtur. Potest dominus donare: potest servus accipere. Leges quæ declarant, dominio carere servos, in favorem dominorum id faciunt. Ergo, quoties domini huic favori, & privilegio renuntiant, toties servi ius priusquam acquirunt. Nonne domini manumittere servos valent? Ergo potiori iure eisdem aliquid donare, cum eisdem pacifici, & contractus inire possunt. Non ita ergo severe de servorum, ac de Monachorum dominio sentiendum est. Legit. Thomam Hurtadum *resolut. mor. part. 1. tract. viii. cap. x. resolut. 97.* & apud ipsum Sanchez, Molinam, & alios, qui in pluribus casibus servos dominium tribuunt. Nec ipse repugno: quoniam leges civiles non ita rigide sunt interpretandæ in conspectu iuris nature, vi cuius liber est quilibet homo a servitute alterius. Quare nobis minime placet opinio Salmanticensium, Lugonis, & aliorum, qui servos Monachis omnino comparant in rerum dominio: hoc enim aperte falsum censemus. Nam certum est servum, consentiente domino, ludere, & acquirere sibi bona posse; secus Monachum, etiam consentiente Prelato. Accedit servum, citatis Auctoribus fatentibus, acquirere pecuniam posse ad frumentum pluribus titulis, ut habetur l. i. ff. de officio Praefecti urbis, & l. *Pis. ff. de iudicis*. Primo, si servus dono pecuniam accipiat ea conditione, ut se redimat. Deinde, si pecuniam dominus donet, eodem se redimere valet. Tertio, si testator aliquis heredi suo onus imponat, ut servum quempiam redimat. Tandem servi alimentorum, quæ definita mensura a domino tribuntur, quidpiam parcius vivendo reservare sibi, & vendere possunt: atque tunc illius pretii domini sunt. Ex quibus omnibus inferitur, servos in pluribus a Monachis etiam quoad rerum dominium differre. Quæ hæcenus dicta sunt, defendunt Molina *disput. xxxviii.* Sanchez *Lib. I. conf. cap. 1. dub. 1. n. 10.* Lessius *Lib. II. cap. iv. dub. 4.* Fagundes *Lib. II. in Decal. cap. xlii. num. 3.* Leander *disput. iv. qu. xviii.* & plures alii penes ipsum.

XXIX. *Quest. XVIII. Ancilla, & coram qua*

qua recipit ab amaso, acquirit ne dominum? Resp. Negant Auctores prioris sententiae ob rationes adductas. Sed contraria opinio probabilior est. Quoniam uti illicius corporis mulieribus non cadit sub dominium domini: ergo quæ ancilla mulier tali usu recipit, sibi, non domino, comparat. Ita docent Sanchez *Lib. I. conf. cap. 1. dub. 1. num. 8.* Leander *disput. 111. quest. xxviii.* & apud ipsum Rebellen, Malderas, Diana, Fagundes, & alii. Et vera est opinio.

XXX. *Quest. XIX. Cuius sunt bona quæ habebat servus ante captivitatem, quæque post mortem relinquit?* Resp. Quæ ante captivitatem habebat servus in patria, aut alibi, servum remanent, eiusque hereditibus; quæ secum habebat, domini sunt. Qui enim in servitutum redigitur, in domini ius transit cum omnibus corpore a victore capitur, sed corpus cum omni rebus eidem annexis. Ea bona vero quæ post mortem servus relinquit, si dominium illorum servus habebat, quia illa iustis titulis, ut parsoniam, ludo, donatione, hereditate, acquisierat, non fiunt domini, sed hereditum servi: atque de iis testari servus valet. Bona vero quorum usum revocabilem servi habebant, domini sunt.

CAPUT XVI.

De obligatione dominorum erga famulos, & ipsorum erga dominos.

I. PRÆTER servitutem civilem, & legalem, datur altera que, ut dictum est, appellatur *conducticia*. Hæc famulorum est qui ad certum tempus operas suas locant alicui, iusto pretio pacto. Vulgo etiam isti vocantur servi; sed absolute liberi sunt. Differunt ab operariis: quia hi in dies labores suos locant ad certa opera peragenda; famuli autem obsequium, & servitium locant ad quodcumque operis genus. Verum hæc levia sunt.

II. *Quest. I. An iustum salarium tribuere famulis domini debeant tam sanis, tum infirmis?* Resp. De cura dominorum in famulos, ex iis que dicta sunt de dominis in servos, patet. Salarium iustum laboribus respondens deberi famulis, adfirmant omnes. Disputant vero, nam solvendum sit etiam famulis reprobantibus. Aiunt plures Iuriconsulti; sed negant committere Theologi: quia in promissione absolutam excipiuntur casus fortuiti. Famulus locavit indutrium suam ad annum integrum. Si infirmetur, per ipsum stat, ta-

meti absque culpa, ne operam suam prædet. Ita docent Salmanticenses tract. xxiv. cap. unic. punct. 7. §. 3. num. 133. Leander *disput. v. qu. iv.* Azorius II. Part. Lib. II. cap. xxxix. q. vii. Bonacina de contract. *disput. 111. q. vii. punct. 4. n. 13.* alique. Hinc sumptus quos dominus in curam agrorum famuli impendit, exigere ab eodem valet. Committitur tamen docent Auctores, dominum teneri lege caritatis ad ea alimenta præstanda famulo que eidem præberet, si sanus esset. Potest etiam dominus ad hospitale mittere famulum, ut curetur. Caritatis tamen lex urget ut famulis indigentibus potius quam aliis providetur.

III. *Quest. II. Si famulus qui locavit operas suas ad annum, expleto tempore, sua sponte discedat, tenetur ne illi dominus dimidium anni mercedem solvere?* Resp. Negantem opinionem defendunt plures Iuriconsulti. Et quidem in foro exteriori reapse famuli qui abique dominorum culpa recedunt a servitio, petuntur mercedis privatione. In foro autem interiori Theologi distinguunt. Si dominus grave damnum patiatur ab discessu famuli, liberum voluit a mercedis solutione. Si vero nullam grave detrimentum dominus subeat, Salmanticenses loc. cit. §. 3. num. 132. cum Azorio, alique docent, non esse solvendam integram illius dimidiatam anni mercedem, sed paulo minore arbitrio prudentis viri.

IV. Probabilior nobis sententia est, dominos, dummodo notabile detrimentum passi non fuerint ex famuli discessu, debere illi integram medii anni mercedem solvere, iure nature spectato. Quoniam integris lex mensuris revera famulos lucratus est mercedem suam; & dominus re ipsa commodum, atque utilitatem servitii præstitit expertus est. Ergo vi iustitiae naturalis famulus habet ius ad mercedem ob labores exantillatos accipiendam; & dominus debito solutionis adstringitur ob commodum, & utilitatem perceptam. Forum externum aliquando ob præsumptionem malitiae famulorum, & ob civilis commercii, & societatis conservationem aliquas pœnas constituit, prout magis ad præfatum finem expediens iudicat. Non propterea tamen licet semper in foro interiori quod licet in foro exteriori, ut supra loco dicam. Hanc opinionem defendunt plures, Valquez *opis. de reſtit. cap. v. dub. 10. num. 57.* Lugo de iust. Tom. II. *disp. xxxix. sect. 3.* Leander *disput. v. quest. xxx.* & penes eundem Diana, Fagundes, Bassaus, Bonacina, Rebellen, alique.

V. *Quest. III. Dominus debet ne solvere*

salarium famulo qui operas suas eidem locavit, nulla mercede pacta? Resp. Distingunt Salmanticenses *loc. cit.* n. 135. Si dominus similes famulos conducere solet, teneat iustam consuetamque mercedem solvere; eoque non solvete, contendant, famulum posse, nedum illum exigere, verum etiam occulte se compensare. Secus vero, si domini non consueverint conducere famulos; ut accidit, quando Episcopis, & Nobilibus pueros accipiunt importunis parentum precibus ad proprium servitium, quibus victum, vestitum, habitacionemque tribuere, nulla mercede pacta, solent. Verum isti iuxta communem existimationem non habent rationem famulorum; nec isti committere pro mercede inserviunt. Nunc autem sermo est de veris famulis, qui reipso locant operas suas, & ut veri famuli servitia, & obsequia prestant, nullo pacto salario. Omni igitur distinctione, & controversia lapsita, ius nature spectandum est; & pro quantitate laboris, ac servitii prestati tantumdem pretii recipiendum est.

VI. Quæst. IV. *Est ne aliqua mensura iusta mercedis solvenda famulis?* Resp. Non alia mensura, seu regula iuste mercedis assignari potest, nisi communis praxis, & consuetudo, iuxta quam communiter illius loci famuli locant operas suas. Aliqui contendant, iniustum esse pretium illud quod non sufficit ad victum, & vestitum famuli. Sed fallax omnino est regula isthæc. Quantitas mercedis maioris, aut minoris pendet potius a maiori, vel minori habilitate famuli: qui quo plus laborat, maiusque commodum, & utilitatem asfert domino, eo maiorem mereatur mercedem. Sed neque hæc maior habilitas severe attendenda est: alioquin plura dissidia & lites occurrerent; & quisque se altero habiliorē reputaret. Communis ergo praxis servanda, ad conscientiam quod attinet. Quod vero re domestica spectat, quisque suppetat rationes potest, & colligere, quid sua intersit, an famulus capaxior, fortior, diligentior cum maiori mercede conducendus; an alter conducendus minori pretio, sed minus quoque aptus ad servitia prestanda.

VII. Quæst. V. *Si dominus conducat minori mercede quam infima famulum, teneat ne ad restitutionem?* Resp. Sicut in quolibet contractu servanda est mensura iusti pretii, ita quoque in contractu conductus famulorum. Tria distinguuntur pretia, supremum, medium, infimum. Hæc tria pretia iusta reputantur; iniusta vero illa quæ aut supremum excedunt, aut infimum non attingunt. Quan-

do ergo dominus taxat mercedem famulo con ducto infra limites infimi pretii; absolute loquendo tenetur restituere quantum satis fit ad constituendam mercedem intra limites iusti pretii, saltem infimi. Spectandæ tamen sunt circumstantiæ. Nam famulus potest, si velit, gratis inservire domino. Potest sponte & libere in mercedem infima minorem consentire, eamque in pactum deducere. Hæc absolute vera sunt. Ceterum, quia in praxi vis unus inter famulos reperitur qui libere consentiat in mercedem minima inferiore, idcirco communiter domini ad restitutionem tenentur, dum mercedem famulo taxant iniustam, seu infima consuetam minorem. Nec valet excusatio, quod famuli libere consenserint in eiusmodi mercedem: quia eorum consensio libera minime est, sed coacta. Necessitate enim urgente passivetur famuli talem mercedem. Ex necessitate autem famulorum, commo damente reportare licite nequeunt domini.

VIII. Quæst. VI. *Dominus qui absque iusta causa famulum, conductum ad annum, ante completum annum expellit, teneat ne integram et mercedem solvere?* Resp. Adfirmant omnes: quia tunc per famulum non fiat quin integro anno serviat, & ex tali expulsiōe grave nocumentum patitur. Quid, si famulus continuo invenit alium dominum, nihilque detrimenti subiret? Semper dominus peccaret iniustitie peccato, sine causa famulum expellendo. Et P. Molina disp. ccccvi. etiam in hoc casu adstrictum asserit dominum ad integram solvendam mercedem in penam peccati. Quin subdit, famulum iniuste pulsum minime obligatum esse ad redendum, ut impleat prescriptum tempus. Sententia Molinae subscritibunt alii, qui læges adducunt id sustententes. Decisio absolute certa vix assignari potest respectu restitutionis, & solutionis pretii. Circumstantiæ, & damna quibus famuli subiciuntur ex tali expulsiōe, in super cause ob quas famuli expelluntur, spectandæ sunt. Si enim absque ulla rationabili causa famuli eiciantur, non video cur absolvi ab integra mercede, & damnorum compensatione domini valeant. Frater Molinam laudatam opinionem docent Azorius III. Part. Lib. VIII. de locato cap. 1111. quæst. v. Rebelle Part. II. Lib. XIV. quæst. 1111. num. 16. Fagundes Lib. IX. cap. xv. n. 20. Et cobarus tract. 111. num. 33. Lessius Lib. II. cap. xxiv. dub. 2. num. 8. Leander disput. univ. q. xxvii. Salmanticenses tract. xxiv. cap. univ. punct. 7. num. 151. & alii apud ipsos.

IX.

IX. Quæst. VII. *Peccant ne domini, si impediunt ne famuli matrimonium contrahant?* Resp. Adfirmat omnes: quia ea que iure nature famulis competunt, nequeunt impediri a domino. Dissidium solum est, utrum servus, matrimonio contracto, teneatur potius satisfacere uxori quam domino. Nonnulli respondent, nulla facta distinctione, preferendum esse uxori domino: idque colligunt ex cap. 1. de coniug. servorum. Alii distinguunt. Aut matrimonium contractum est consentiente domino, aut secus. Si primum, tunc preferendam esse domino uxorem alicuius: quia dominus suo consensu in famulum matrimonium cessit iuri suo. Si autem in matrimonium cessit iuri suo, Si autem in matrimonium contractum sit uxorem alicuius, tunc uxori anteponendum dominum docent: quia ius domini in famulum prius est iure uxoris in maritum. Porro iuxta turis regulam, qui prior est tempore, potior est

si. Hæc opinio est probabilior, eamque docet D. Th. in suppl. ad III. Part. quæst. lxxi. art. 2. ad 3. Si servus, volente domino, matrimonio contraxerit, tunc debet prætermittere servitium domini imperantis, & reddere debitum uxori, quia per hoc quod dominus concessit ut matrimonium servus contraheret, intelligitur et concessisse omnia que matrimonium requirit. Si autem matrimonium, ignorante, vel contradicente domino, est contractum, non tenetur reddere debitum, sed potius domino obedire, si utrumque simul esse non possit. Sed tamen in his multa particularia consideranda debent, sicut etiam in omnibus humanis actibus, scilicet periculum castitatis imminens uxori, & impedimentum quod ex redditione debiti servitio imperato generatur, & alia huiusmodi; quibus omnibus rite pensatis iudicari poterit, cui magis servus obedire teneatur, domino, vel uxori.

LIBER SEPTIMUS IN DECALOGUM.

QUINTUM PRÆCEPTUM TRACTANS,

NON OCCIDES.

DISSERTATIO UNICA.

PROŒMIUM.

VIX quisquam sibi in animo inducere poterit, ut credat, nonnullos recentiores Casuistas, qui passim clamant, divinam legem benignam, & suavem esse, tales potuisse evulgare opiniones, que severitatem presertim, & feritatem. Sanctissimi Christi lesse perferre in iurias, & earumdem oblivisci, inimicis parcere, bona pro malis rependere, mundanum honorem, & terrena omnia propter Dei gloriam continere, hortatur, iubet. Nova benignitas a quibusdam Moralibus invecita, tanti & divitias, & humanam famam exci mat, ut pro istorum conservatione humani sanguinis effusionem licitam honestamque acillime propugnet. Quantum hæc recens benignitas cum evangelicæ caritatis suavitate & lenitate pugnet, sequentes propositiones declarant.

CAPUT I.

Recensentur propositiones tum quæ sunt ab Ecclesiæ damnata, tum quæ laxæ videntur.

§. I.
Propositiones damnatæ a duobus Pontificibus, Alexandro VII. & Innocentio XI.

I. VIR equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis

notam apud alios incurrat. 2. Alexandri VII. II. Est licitum Religioso, vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, ut suppetere non videtur, vel calumniator sit paratus vel ipsi Religioso, vel eius Religioni publice, & coram gravissimis viris predicta impingere, nisi occidatur. 17. Alexandri VII.

L. 3.

III